

ТМГ. XXXVIII	Бр. 1	Стр. 447-466	Ниш	јануар - март	2014.
--------------	-------	--------------	-----	---------------	-------

UDK 657.3:34

Прегледни рад

Примљено: 5. 6. 2013.

Ревидирана верзија: 28. 10. 2013.

Одобрено за штампу: 18. 2. 2014.

Марина Гавриловић
Предузеће за ревизију и
рачуноводствене услуге
„Аудитинг“ д.о.о.
Врњачка Бања

ФИНАНСИЈСКИ ИЗВЕШТАЈИ КАО ОСНОВА ЗА ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКА – НОРМАТИВНИ И КВАЛИТАТИВНИ АСПЕКТ

Апстракт

У тржишно оријентисаном пословном амбијенту све више се поклања пажња информацијама и њиховом квалитету. Значајан део тих информација записан је у финансијским извештајима. Како рачуноводство није само себи циљ већ је усмерено ка различитим корисницима, ради доношења пословних одлука, веома је важан квалитет тих информација. Информације о финансијском положају, успешности и токовима готовине пословног ентитета које се презентују у финансијским извештајима имају велики значај за интерне и екстерне кориснике, с обзиром на то да чине основу за доношење различитих пословних одлука.

Кључне речи: финансијски извештај, корисници, регулатива, квалитет, надзор

FINANCIAL STATEMENTS AS A BASIS FOR DECISION MAKING – NORMATIVE AND QUALITATIVE ASPECTS

Abstract

In the market-oriented business environment information and its quality are becoming increasingly prominent. Significant pieces of information are included in financial statements. Since accounting is not an end unto itself but is aimed towards different users, the quality of the information is the most important for making business decisions. Information about financial position, performance, and cash flows of the business enti-

marina@auditingdoo.com

ties, which is given in financial statements, is of great importance for internal and external users, as it forms the basis for making various business decisions.

Key Words: financial statement, users, regulations, quality, control

УВОД

Кључни ресурс у процесу одлучивања су финансијске информације, које су резултат рачуноводственог процесирања података и њиховог сумирања у облику финансијских извештаја. Да би се повећала употребљивост и упоредивост информација које су садржане у финансијским извештајима, намеће се потреба за уједначавањем евидентирања пословних догађаја и финансијског извештавања. Основни предуслов за исправно доношење пословних одлука су објективне и реалне информације. Инсистирањем на реалним и објективним информацијама истиче се и значај надзора у процесу финансијског извештавања. У врху пирамиде екстерног надзора је независна ревизија. Она се бави испитивањем реалности и објективности информација које су садржане у финансијским извештајима. Мишљење ревизора даје високо уверавање да су информације у финансијским извештајима објективне и реалне. На тај начин се доприноси унапређењу квалитета финансијских извештаја, што их чини корисним и употребљивим за бројне кориснике. Нема сумње да је независна ревизија, као надзорна функција, основна претпоставка квалитетног финансијског извештавања и значајан фактор у осигурању поузданости информација које су садржане у финансијским извештајима, намењеним бројним корисницима.

УОПШТЕ О ФИНАНСИЈСКИМ ИЗВЕШТАЈИМА КАО ПОДЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ОДЛУКА

У процесу пословног одлучивања бројни интерни и екстерни доносиоци одлука се ослањају на финансијске извештаје који представљају главни извор финансијских информација, како за процену прошлих тако и за процену будућих кретања и трендова. Да би се овај циљ остварио, неопходно је да финансијски извештаји садрже релевантне, упоредиве, поуздане и разумљиве информације о имовини, обавезама, капиталу, приходима, расходима, резултату пословања и токовима готовине. Корисници информација које су садржане у финансијским извештајима су садашњи и потенцијални власници, повериоци, кредитори, управа, добављачи, купци, запослени, држа-

вни органи и најшира јавност. Зависно од тога ко је корисник финансијских информација и који је његов интерес, одређује се значај појединих сегмената или целокупних финансијских извештаја.

Примарни значај међу корисницима финансијских информација имају кредитори и инвеститори, с обзиром на то да ове две групе обезбеђују пословном ентитету потребан додатни капитал. Тако, на пример, кредитори су заинтересовани за ликвидност пословног ентитета, тј. да ли ће њихови зајмови и камате бити исплаћене у року доспећа. Инвеститори су заинтересовани за ризик и принос на своја уложена средства. На основу информација које су садржане у финансијским извештајима, они доносе одлуке о томе да ли да купе, продају, или да задрже своје учешће у капиталу пословног ентитета.

Иако се ове две групе корисника означавају као примарне, одговарајућу пажњу треба посвети власницима и управи. Власници су заинтересовани за дугорочну рентабилност, односно за информације које ће им омогућити да процене способност пословног ентитета да исплаћује дивиденде. Успешно вођење пословног ентитета подразумева одговарајућу комуникацију управе са заинтересованим групама. Најчешће коришћен инструмент за комуникацију са наведеним групама чине финансијски извештаји. Управа је заинтересована за информације које ће јој помоћи да користи ресурсе на ефикасан начин у складу са дефинисаним циљевима и задацима пословног ентитета.

Економске одлуке које доносе остали корисници финансијских извештаја углавном су засноване на процени способности пословног ентитета да благовремено и у континуитету извршава своје доспеле обавезе према повериоцима, запосленима и држави.

НОРМАТИВНО-ПРАВНА ОСНОВА ЗА ИЗРАДУ ФИНАНСИЈСКИХ ИЗВЕШТАЈА И ЊИХОВО ОБЕЛОДАЊИВАЊЕ

Регулатива финансијског извештавања

Рачуноводство је професија која, као и било која друга, не може да егзистира без примене правила, као основне претпоставке коректног и професионалног обављања послова. Регулативу рачуноводствене професије чини законски и професионални оквир. Законски оквир регулисања рачуноводствене професије у Републици Србији чини Закон о рачуноводству и ревизији ("Службени гласник РС", 46/06 и 111/09) и други подзаконски акти који се доносе ради спровођења закона.

Професионална регулатива обухвата принципе, правила, начела, смернице и стандарде чијом се применом обезбеђују стручна решења у области професије. Професионална рачуноводствена регула-

тива је основна претпоставка објективног и реалног приказивања финансијског положаја, успешности пословања и токова готовине одређеног пословног субјекта.

Према Члану 2 Закона, професионалну регулативу из области рачуноводства чине:

- Оквир за припремање и приказивање финансијских извештаја;
- Међународни рачуноводствени стандарди (МРС), Међународни стандарди финансијског извештавања (МСФИ) и тумачења која су саставни део стандарда;
- Међународни стандарди ревизије (МСП);
- Кодекс етике за професионалне рачуновође.

Оквир за припремање и приказивање финансијских извештаја представља концептуални оквир у коме су установљене основне смернице за припрему и презентацију финансијских извештаја, намењених бројним корисницима, интерним и екстерним. Оквир за припремање и презентацију финансијских извештаја је донет од стране Комитета за међународне рачуноводствене стандарде (IASB), а усвојен је од стране Одбора за Међународне рачуноводствене стандарде (IASB).

Међународни рачуноводствени стандарди – МРС (*International Accounting Standards – IAS*), односно Међународни стандарди финансијског извештавања – МСФИ (*International Financial Reporting Standards IFRS*), и Тумачења која су саставни део стандарда. Ови стандарди се примењују на састављање и приказивање финансијских извештаја пословног ентитета. Циљ примене МРС/МСФИ је да се обезбеди и унапреди квалитет финансијског извештавања. Унапређење квалитета финансијског извештавања применом МРС је могуће под одређеним условима, а то су: (1) ниска стопа инфлације, (2) стабилни услови пословања, (3) мале курсне разлике које настају услед промене курса страних валута, (4) постојање активног тржишта хартија од вредности, (5) постојање довољно стручних и обучених лица за процену појединих ставки у финансијским извештајима и (6) пословни ентитет треба да буде основан ради стицања добити. Услови у којима послују привредни субјекти у Републици Србији, који примењују МРС у процесу финансијског извештавања, нису усклађени са наведеним захтевима, што у великој мери негативно утиче на квалитет финансијског извештавања.

Међународни стандарди и саопштења ревизије, контроле квалитета, прегледа, осталих уверавања и сродних услуга (ISA). Најзначајнији сегмент правила за обављање послова ревизије садржан је у стандардима ревизије. Полазну основу за конципирање и развој ревизијских стандарда чине начела и правила обављања ревизије.

Међународни стандарди професионалне праксе екстерне ревизије усвојени су од стране Одбора за међународне стандарде ревизи-

је и уверавања (IAASB), а примењују их екстерни ревизори у својој раду. Међународне стандарде ревизије објављује Одбор за међународне стандарде ревизије и уверавања (IAASB). Циљ стандарда је да дефинише оквире, процедуре и поступке деловања ревизора у процесу ревизије и у извршавању услуга које ревизори пружају својим корисницима. Примена Међународних стандарда ревизије повећава кредибилитет и ефективност финансијског извештавања.

Стандарди ревизије нису статични, већ напротив, са променама у савременом окружењу, које резултирају новим захтевима у финансијском извештавању намећу се неопходне промене стандарда да би и даље били стручни оквир за обављање све захтевнијих послова ревизије. Ревидирање и развој стандарда је стални процес. Стандарди се ревидирају с циљем да: (1) истакну основне принципе који представљају најбољу праксу интерне ревизије; (2) промовишу широк спектар активности ревизије које утичу да се побољша квалитет финансијских информација, (3) установе основу оцењивања и спровођења ревизије и (4) поспеше унапређење пословања пословног ентитета.

Кодекс етике за професионалне рачуновође (*Code of Ethics for Professional Accountants*) као нормативни оквир за регулисање рачуноводствене професије садржи смернице, принципе и правила понашања професионалних рачуновођа ради остварења заједничких циљева. Етичко понашање подразумева поштовање одређених правила у раду. Кодекс је одобрен од стране Међународне федерације рачуновођа (IFAC). Он успоставља стандарде понашања професионалних рачуновођа и дефинише основне принципе које професионалне рачуновође треба да поштују ради постизања постављених циљева. Поштовање кодекса од стране професионалних рачуновођа осигурава највиши ниво квалитета обављања посла и очување угледа и поверења професије у јавности.

Да би се остварили овако постављени циљеви професије, професионалне рачуновође треба да поштују у својој раду основне принципе, а то су:

- Интегритет – професионални рачуновођа треба да буде поштен при обављању посла;
- Објективност – професионални рачуновођа не треба да буде пристрасан у раду;
- Професионална способност и дужна пажња – професионални рачуновођа треба да располаже стручним знањем из области којом се бави;
- Поверљивост – информације до којих рачуновођа дође приликом пружања услуга треба третирају као пословну тајну;
- Професионално понашање – захтева да се рачуноводствене услуге пружају на начин који одражава уобичајену праксу и

– Технички стандарди – професионалне услуге у оквиру рачуноводствене професије треба да буду у складу са релевантним техничким стандардима које објављују међународна професионална тела.

Припремање, састављање, презентација и ревидирање финансијских извештаја уз поштовање законске и професионалне регулативе доприносе унапређењу професионале рачуноводствене праксе и подижу ниво квалитета информација које су садржане у финансијским извештајима, које користе различите интересне групе при доношењу пословних одлука.

*Правна основа за финансијско извештавање
Јавног акционарског друштва*

Правовремена информација о пословању емитента хартија од вредности основ је за доношење квалитетних одлука о купопродаји хартија од вредности и доприноси смањењу ризика и несигурности код трговања хартијама од вредности и инвестирања. Комисија за хартије од вредности посебан акценат ставља на регулаторни оквир који се односи на састављање и објављивање финансијских извештаја и других података и информација везаних за пословање емитента хартијама од вредности. Комисија хартија од вредности је овлашћена да врши надзор над радом учесника на тржишту капитала. Правни статус комисије, њене надлежности и начин рада дефинисани су Законом о тржишту капитала.

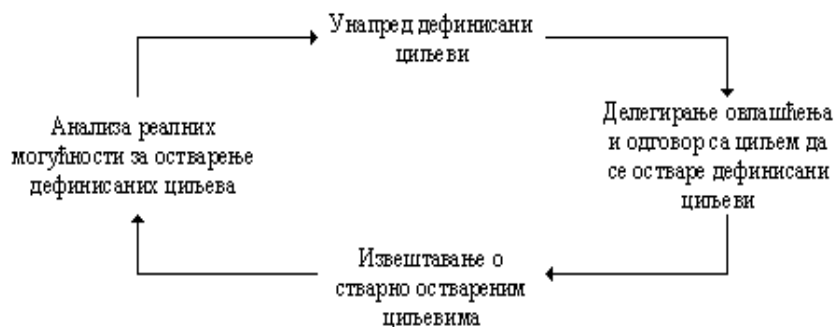
За финансијско извештавање Јавног акционарског друштва примењују се и одредбе Закона о привредним друштвима. Према Члану 411 Закона о привредним друштвима, јавна акционарска друштва имају обавезу увођења Комисије за ревизију чији је задатак да (Закон о привредним друштвима, 2011):

- Припрема, предлаже и проверава спровођење рачуноводствених политика и политика управљања ризицима;
- Даје предлог одбору директора за именовање и разрешење лица надлежних за обављање функције унутрашњег надзора у пословном ентитету;
- Врши надзор над радом унутрашњег надзора у пословном ентитету;
- Испитује примену рачуноводствених стандарда у припреми финансијских извештаја пословног ентитета;
- Испитује испуњеност услова за израду консолидованих финансијских извештаја пословног ентитета;
- Спроводи поступак избора ревизора пословног ентитета и предлаже кандидата за ревизора пословног ентитета, са мишљењем о његовој стручности и независности у односу на пословни ентитет;

- Даје мишљење о предлогу уговора са ревизорским друштвом, у случају потребе даје образложени предлог за отказ уговора са ревизорским друштвом;
- Врши надзор над поступком ревизије, укључујући и одређивање кључних питања која треба да буду предмет ревизије и проверу независности и објективности ревизора;
- Обавља и друге послове из домена ревизије које јој повери одбор директора.

Задатак комисије за ревизију је унапређење пословања пословног ентитета, као и побољшање ефикасности управљања ризицима, интерним контролама и процесом управљања.

Јавно акционарско друштво је у обавези да успостави интерну контролу која треба да буде организована на задовољавајући и поуздан начин и да својим функционисањем обезбеђује примену закона, прописа, правила и процедура као и постизање других циљева због којих се у складу са законом успоставља. Систем интерних контрола састоји се од специфичних политика, поступака, правила и задатака у оквиру постављених циљева органа управљања. Систем интерних контрола пословног ентитета је осмишљен, примењује се и користи да благовремено спречи или открије и исправи погрешан исказ у финансијским извештајима. Пословни ентитет треба да у разумном року идентификује, мери и цени ризик у сваком организационом делу, како би се осигурао конзистентан, интегрални поглед на ризик на нивоу целокупног пословања, водећи рачуна да збир ризика у организационим деловима пословног ентитета одговара стратегији укупног ризика. Управљање ризицима је дефинисано поделом јасних појединачних задужења и одговорности запослених, задужених за управљање ризицима.

Слика 1 Компоненте одговорности за финансијско извештавање
([http:// www.nzica.com](http://www.nzica.com))

Picture 1 Components of responsibility for financial reporting
([http:// www.nzica.com](http://www.nzica.com))

Одговорност јавног акционарског друштва у процесу управљања ризицима састоји се у следећем:

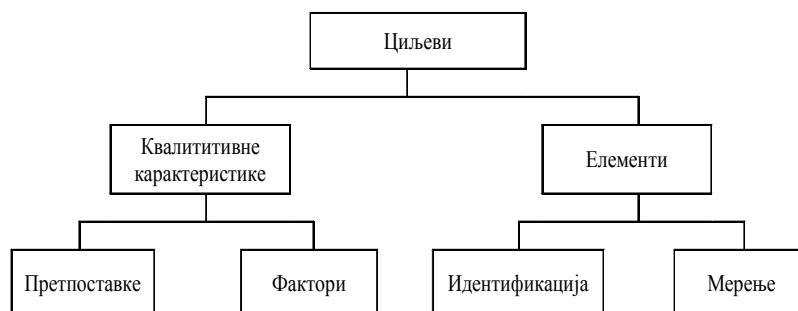
- Дефинисању циљева;
- Анализирању реалних могућности за остварење дефинисаних циљева;
- Делегирању овлашћења и одговорности ради остварења дефинисаних циљева;
- Извештавању о стварно оствареним циљевима.

Финансијско извештавање се заснива на одговорности менаџмента и управе, с једне стране да увери кориснике тих извештаја, а с друге стране, да су финансијски извештаји поуздани и тачни.

КВАЛИТАТИВНА ОБЕЛЕЖЈА И КОНЦЕПТ КВАЛИТЕТА ФИНАНСИЈСКИХ ИЗВЕШТАЈА

По својој суштини финансијско извештавање зависи од начина евидентирања насталих пословних догађаја у пословним књигама пословног ентитета. Пословни догађаји се у финансијским извештајима синтетизују по билансним позицијама, да би били употребљиви за кориснике. Битна питања финансијских извештаја су следећа (Слика бр. 2):

- Циљеви финансијских извештаја;
- Квалитативне карактеристике финансијских извештаја које одређују корисност информација у финансијским извештајима;
- Претпоставке које су коришћене при састављању финансијских извештаја;
- Елементи финансијских извештаја;
- Признавање и мерење билансних позиција.

Слика 2 Однос између битних питања финансијског извештавања
([http:// www.nzica.com](http://www.nzica.com))

Picture 2 The relationship between the important issues of financial reporting
([http:// www.nzica.com](http://www.nzica.com))

У основи финансијског извештавања три су основна циља (Flamhoiz, Diamond, 1986):

- Кроз финансијско извештавање корисницима финансијских извештаја морају бити осигуране разумљиве, употребљиве и поуздане информације ради доношења одговарајућих одлука;
- Финансијско извештавање мора да осигура информације о новчаним токовима (cash flows) које ће помоћи садашњим и будућим инвеститорима и кредиторима као и осталим корисницима у доношењу одлука о времену, износу и извесности, односно неизвесности будућих новчаних примања од дивиденди, камата, продаје и сл.;
- Финансијско извештавање мора да осигура информације о економским ресурсима пословног ентитета, њиховој функцији и потребама за додатним ресурсима.

Концептуални оквир финансијског извештавања чини напор да идентификује кључне факторе који доприносе унапређењу квалитета финансијског извештавања, али и да идентификују факторе који умањују њихов квалитет.

Финансијски извештаји се састављају са претпоставком да ће пословни ентитет своје пословање наставити временски, неограничено у складу са начелом сталности (*going concern*).

Квалитетно приказивање, признавање, мерење, вредновање и обелодањивање имовине, обавеза, капитала, прихода и расхода не може се одвијати без поштовања одређених кодификованих и стандардизованих правила и принципа.

У основи концепта квалитета финансијских извештаја је да се у финансијским извештајима прикаже економска суштина пословних догађаја и пословних трансакција онако како су стварно настали, као и да се у финансијским извештајима прикажу последице њиховог настанка. Финансијско извештавање је добило на значају спровођењем политике либерализације и глобализације пословних процеса.

Једно од најважнијих обележја глобализације је брз проток информација, због чега се у први план ставља квалитет тих информација. Квалитетно финансијско извештавање је основа доброг функционисања тржишне економије и јаког финансијског система. Квалитетно финансијско извештавање доприноси:

- Смањењу ризика од финансијске кризе и њеног негативног утицаја на економију;
- Повећању инвестиција, домаћих и страних;
- Лакшем приступу кредитима за мала и средња предузећа, због смањења трошкова прибављања информација које су потребне кредиторима;
- Повећању сигурности у функционисање финансијских тржишта;

- Јачању корпоративног управљања, кроз омогућавање акционарима и другим заинтересованим странама да контролишу рад управе;
- Доношењу корисних инвестиционих одлука;
- Унапређењу економије уопште.

Квалитет финансијских извештаја разматра се у контексту квалитета информација које су садржане у тим финансијским извештајима. Информација је квалитетна ако је корисна у процесу доношења пословних одлука. Кључна обележја квалитетних информација које су садржане у финансијским извештајима су (Оквир за припремање и приказивање финансијских извештаја, 2010):

- 1) релевантност, 2) разумљивост, 3) поузданост и 4) упоредивост.

Слика 3 Квалитативна обележја финансијских извештаја
([http:// www.nzica.com](http://www.nzica.com))

Picture 3 Qualitative characteristics of financial statements
([http:// www.nzica.com](http://www.nzica.com))

Релевантност подразумева корисност информација садржаних у финансијским извештајима при доношењу пословних одлука. Информације су корисне када помажу кориснику да процени прошле, садашње и будуће догађаје који су од значаја за доношење пословних одлука, или када утичу на корекцију њихове пређашње процене.

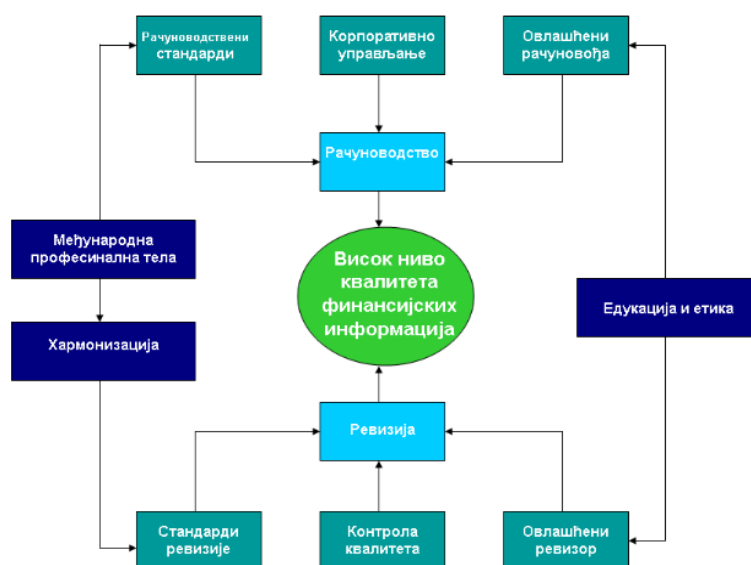
Разумљивост – Да би информација била разумљива, корисници финансијских информација треба да познају природу пословања и економских активности, рачуноводства и да информације проучавају с дужном пажњом.

Поузданост – Информације су поуздане када су пословни догађаји истинито и фер приказани у финансијским извештајима и у складу са критеријумима за њихово признавање.

У контексту упоредивости важно је нагласити да упоредивост финансијских извештаја пословног ентитета, који послује на финансијским тржиштима, представља кључни услов за одржавање фер конкуренције и слободног кретања капитала.

Квалитетни финансијски извештаји су они: 1) који приказују истинито и објективно информације о финансијском положају, успешности и токовима готовине пословног ентитета, 2) који су транспарентни и 3) који не доводе у заблуду корисника.

Посматрано с аспекта квалитета финансијских извештаја, за кориснике није довољно то што су информације разумљиве, релевантне. Оне морају бити потврђене од стране компетентних особа, што осигурава висок ниво квалитета тих информација. Услов висококвалитетног извештаја је састављање финансијских извештаја уз поштовање професионалне регулативе, одобрене од стране професионалних тела. Њих ревидира овлашћени ревизор и над финансијским извештавањем врши надзор.

Слика 4 Компоненте високог нивоа квалитета финансијских извештаја ([http:// www.nasba.org](http://www.nasba.org))

Picture 4 The components of high quality financial statements (<http:// www.nasba.org>)

Унапређење и осигурање висококвалитетних финансијских информација представља услов за осигурање фер конкуренције на тржишту капитала и осигурање поверења инвеститора и других корисника.

НАДЗОР И ЊЕГОВА УЛОГА У ПРОЦЕСУ ФИНАНСИЈСКОГ ИЗВЕШТАВАЊА

У циљу обезбеђења и очувања угледа рачуноводствене професије у јавности, уз усвајање и примену законске и професионалне регулативе, потребно је да се обезбеди и одговарајући ниво надзора над процесом финансијског извештавања. Вршење надзора у процесу финансијског извештавања обезбеђује кредибилитет информацијама које су садржане у финансијским извештајима, доприноси јачању тржишта капитала, као и пословног ентитета у целини.

Посматрано са аспекта надзора у процесу финансијског извештавања, од великог значаја је објављивање и транспарентност информација које су садржане у финансијским извештајима. Објављивање и транспарентност финансијских информација истовремено су основ за тржишно оријентисани надзор, због тога што омогућавају акционарима и другим заинтересованим странама да процењују рад менаџмента, што утиче на доношење њихових инвестиционих одлука. Финансијско извештавање све више добија на значају и постаје неопходно. Број корисника финансијских извештаја се стално повећава, што намеће потребу за успостављањем система надзора и контроле квалитета финансијског извештавања.

Квалитет финансијског извештавања и корпоративно управљање

Корпоративно управљање (*corporate governance*) представља институционални оквир којим се одређују циљеви пословања, начин њиховог остваривања, али и методе којима се прате перформансе и мери успешност (OECD, 2004). Заправо, ради се о координираним активностима, пре свега од стране највиших тела управљања (управа, надзорни одбор и остала управљачка тела) којима се пословање ентитета стратешки усмерава, али и ригорозно надзире и контролише. Корпоративно управљање има за циљ да помогне ентитету, системски и координирано, у успостављању ефикасног система интерних контрола.

Корпоративно управљање обухвата управљање, контролу и друштвени углед ентитета и релативно је нов појам таквог начина управљања. Иницијатива за унапређење корпоративног управљања мора доћи од највишег нивоа менаџмента, јер је квалитетно корпоративно управљање основа стабилног тржишта и успешности у пословању. У развијеним земљама се корпоративно управљање посматра као средство за привлачење потенцијалних инвеститора.

Успешно корпоративно управљање је карактеристично по томе што: (1) осигурава вођење ентитета у најбољем интересу за акционаре и за све заинтересоване стране; (2) спречава моћ и утицај поје-

динца; (3) представља везу између менаџмента, надзорног одбора, акционара и осталих заинтересованих страна; (4) менаџмент ентитета одговара за пословање власницима, запосленима, и осталим интересним групама као што су добављачи, купци, запослени и држава; (5) наглашава да све значајане интересе свих учесника у пословању ентитета треба узети у обзир; (6) осигурава одговарајуће функционисање система интерних контрола и на тај начин штити имовину (Christine, 2004).

Основна претпоставка успешног корпоративног управљања је: (1) поштовање кодекса корпоративног управљања, (2) одговарајућа корпоративна структура, и (3) транспарентност (планови обелодањивања) (Spencer, 2005).¹

Кодекс корпоративног управљања треба да буде део организацијских процедура. Основна подручја где кодекс понашања треба конкретизовати су:

- Односи с јавношћу;
- Поверљивост информација;
- Коришћење имовине корпорације.

Поштовање етичког кодекса има позитиван утицај на ентитет као целину. Оно утиче на јавну репутацију и стварање позитивног радног амбијента, што је посебно важно за власнике, као и за пословни ентитет у целини.

Корпоративно управљање представља структуру кроз коју фигурирају циљеви ентитета и која омогућава праћење реализације тих циљева. Оно треба да осигура надзор ради ефикасног коришћења ресурса. Један од начина да се утиче на понашање менаџмента како би се осигурало да он обавља своје послове у складу са интересима ентитета јесте формирање одбора (управни одбор, надзорни одбор и ревизијски одбор), који чине корпоративну управљачку структуру. Управни одбор има право управљања и делегирања, док надзорни одбор преузима функцију контроле, надгледања, и праћења пословања ентитета.

Ревизијски одбор је састављен од независних чланова и има задатак да прати и надзире процес извештавања, надзире ризике и контролне поступке и процедуре, као и функцију екстерне и интерне ревизије.

Транспарентност и објављивање: Корпоративно управљање треба да осигура да је извршено благовремено и одговарајуће објављивање свих значајнијих информација које се односе на ентитет, укључујући финансијски положај, успешност у пословању, власништво и управљање. Објављивање укључује следеће:

¹ Основни приручник за интерну ревизију, превод са енглеског CPPC, 2007.

- Финансијску ситуацију и пословни успех;
- Већинско власништво;
- Информације о члановима управе, кључном менаџменту и њиховим платама;
- Процену ризика;
- Управљачку структуру и политике;
- Садржај правилника и политику корпоративног управљања;
- Годишње финансијске извештаје и извештај екстерног ревизора.

Начин информисања треба да буде такав да бројним корисницима осигурава једнак, благовремен и рационалан приступ релевантним информацијама.

Улога одбора за ревизију у надзору процеса финансијског извештавања

Услед глобализације тржишта, улога одбора за ревизију је све већа и значајнија. Све више се пажња посвећује улози одбора за ревизију у надзору процеса финансијског извештавања, интерне контроле, примене законских и других прописа и етичких принципа ентитета. Улога одбора за ревизију зависи од величине и сложености пословања ентитета, као и од схватања и прихватања њене улоге од стране надзорног одбора. Шире посматрано, одбор за ревизију има одговорност за: (1) надзор над целокупним пословањем ентитета које се сумира у финансијским извештајима и (2) праћење примене законских прописа и друге регулативе која се примењује у пословању ентитета.

Одбор за ревизију функционише као независна провера менаџмента и као заступник екстерних корисника у осигурању да презентоване информације поуздано приказују економске активности ентитета. То постиже анализом одговарајућих извештаја, одржавањем састанака, разговором са менаџментом, интерном и екстерном ревизијом. Потреба да се унапреди контрола и управљање последица су лошег пословања у корпорацијама као и лоших законских решења.

Компаније које своје акције котирају на берзи морају имати одборе за ревизију који су састављени од чланова, независних у односу на управу, који имају висок ниво стручног знања, који препознају проблематику пословања и који су способни да објективно процењују пословање конкретне компаније. Да би се одбор за ревизију учинио што ефикаснијим, учињени су напори да се донесу одређене смернице и начела којих овај одбор треба да се придржава у раду, а то су:

- Проток независних информација и комуникација између одбора за ревизију и екстерних ревизора;

- Кључна улога одбора за ревизију у надзирању ревизијског поступка;
- Отвореност расправа с менаџментом, интерним и екстерним ревизорима, о питањима која могу утицати на квалитет и стручност и дужну пажњу чланова одбора за ревизију.²

Једно од веома важних подручја надзора одбора за ревизију је финансијско извештавање. Одбор за ревизију врши преглед годишњих финансијских извештаја. Обим прегледа зависи од сложености и обима пословања ентитета. Одбор може донети одлуку да периодично врши преглед финансијских извештаја. Преглед годишњих финансијских извештаја одбор за ревизију обавезно обавља заједно са екстерном ревизијом и менаџментом. Сва значајнија одступања у пословању текуће године у односу на претходну годину, као и одступања остварених резултата у односу на планиране резултате, морају бити објашњена од стране менаџмента. Одбор посебан нагласак ставља на трансакције са повезаним странама, неуобичајене и сложене трансакције, које ентитет обавља у пословању.

Активности одбора за ревизију по питању прегледа годишњег финансијског извештавања су следеће:

- Преглед законске и друге регулативе која се примењује при састављању финансијских извештаја;
- Преглед значајнијих рачуноводствених политика и начела која треба применити при састављању финансијских извештаја, као и њихову примену;
- Прибављање информација од интерних и екстерних ревизора, као и од менаџмента, о значајнијим ризицима финансијског извештавања, као и планови управе за њихово елиминисање или ублажавање;
- Посвећеност билансним позицијама које захтевају процену од стране руководства;
- Разматрање извештаја ревизора са руководством и независним ревизором, укључујући и све потешкоће на које су ревизори наишли током обављања ревизије;
- Разматрање сложених и неуобичајених трансакција и њихов утицај на финансијско извештавање;
- Испитивање става менаџмента по питању спровођења корекција које су предложене од стране екстерног ревизора.

Преглед периодичних финансијских извештаја од стране одбора за ревизију је од вишеструке користи јер омогућава:

² New York Stock Exchange (NYSE) *National Association of Securities Dealers* (NASD) спонзорисали су настајање *Blue Ribbon Committee*, чији је задатак био давање препорука за побољшање ефикасности одбора за ревизију.

- Благовремено уочавање одређених одступања (проактивно деловање);
- Осигурање релевантих информација од стране менаџмента, што доводи до успостављања добре међусобне комуникације и олакшава годишње извештавање;
- Успостављање добре комуникације интерних и екстерних ревизора, кроз дискусије са одбором у току године о значајним питањима која утичу на финансијско извештавање;
- Боље разумевање процеса извештавања;
- Заштиту интереса власника;
- Примену законских прописа на свим нивоима.

Одбор за ревизију је у обавези да стално преиспитује успостављене рачуноводствене политике и процене у ентитету, као и квалитет информација које су садржане у финансијским извештајима. У том циљу, он посебну пажњу посвећује рачуноводственом информацијском систему, са аспекта успостављених интерних контрола у области рачуноводства. Одбор за ревизију мора бити у свом раду независан, стручан и вешт да би могао приступити анализи овако бројних и сложених информација са циљем вршења надзора над финансијским извештавањем за потребе власника и управе.

Ревизија финансијских извештаја као вид надзора у процесу финансијског извештавања

Екстерна ревизија је на врху пирамиде екстерног надзора у процесу финансијског извештавања. Она је пре свега средство у рукама власника капитала који желе да знају како се управља њиховим капиталом, пословних партнера који са пословним ентитетом ступају у дужничко – поверилачке односе, банака које кредитирају пословни ентитет, запослених и државе која прати остваривање својих макроекономских циљева. Независна ревизија се јавља као глобални контролор у примени законске и нормативне регулативе при састављању финансијских извештаја.

Основни циљ екстерне ревизије је да у извештају о ревизији саопшти заинтересованим корисницима независно мишљење о реалности и објективности финансијских извештаја. Мишљење ревизора појачава поверење у финансијске извештаје тиме што пружа висок степен уверавања да информације које су биле предмет ревизије не садрже материјално значајну грешку.

Ревизију обављају независни (екстерни) ревизори који раде у оквиру ревизорских предузећа. Ревизори морају бити високостручни и у сваком погледу независни у односу на клијента коме се обавља ревизија. Због тога се екстерна ревизија назива и независна ревизија (*independent auditing*).

Поред екстерне ревизије, у процесу корпоративног управљања значајну улогу у обезбеђењу квалитета информација које су садржане у финансијским извештајима има и интерна ревизија. О значају и улози савремене интерне ревизије у процесу управљања и финансијског извештавања, као и о делокругу њеног рада, Sawyer и Vinten истичу: "Професионални интерни ревизори оспособљени су и имају овлашћење да испитују и истраже било коју активност у ентитету, укључујући оне које су финансијске и оперативне природе. Основни смисао постојања интерне ревизије, односно сврха испитивања које она спроводи, јесте да осигура и достави менаџменту анализе, процене, препоруке, савете и информације о активностима које су предмет испитивања."³

Многобројни циљеви који се организовањем система интерних контрола у пословом ентитету желе постићи могу се свести на заједнички циљ, а то је да се осигура успешно обављање пословног процеса и остварење планом постављених циљева. Због тога, менаџмент уводи интерну ревизију са задатком надзирања и оцене функционисања система интерних контрола рачуноводствене функције. Интерна ревизија анализира бројне пословне активности и факторе који на те активности утичу и истражује значење, узроке, ефекте, мотиве, или могућности које чине подлогу за просуђивање и пословне акције менаџмента.

Интерна ревизија утврђује поузданост, реалност и интегритет финансијских информација које долазе из различитих организацијских делова, а које су сумиране у финансијским извештајима. Пратећи ток одвијања пословних процеса, интерна ревизија пружа менаџменту информације о уоченим слабостима система интерних контрола, дајући му савете и препоруке о могућим корективним акцијама.

Како би ревизија удовољила захтевима струке, пре свега мора бити у свом раду независна. Један од најзаступљенијих и најконтрадикторнијих проблема је управо концепт ревизијске независности. Независност је главна одлика ревизорске професије, јер ако ревизори не покажу корисницима својих услуга да ревизију обављају етички и независно, услуга ће изгубити своју вредност и опашће потражња за њом. Због тога је начело независности једно од најзначајнијих начела ревизије у савременим условима обављања ревизије. Овим начелом захтева се потпуна независност и потпуна самосталност у ревизорском раду. Независност је најважније правило ревизије које се састоји од интегритета и објективности и односи се на лични карактер ревизора. Независност је угрожена у свим случајевима који доносе материјалну корист ревизору. Нарушавање независности

³ Sawyer, L.B. Vinten, G.: The Manager and the Internal Auditor: Partners for Profit, оп. цит. стр. 3.

ревизора доводи у питање квалитет информација које су садржане у финансијским извештајима.

Обезбеђењем одговарајућег нивоа надзора у процесу финансијског извештавања од стране екстерне и интерне ревизије даје кредибилитет и употребљивост финансијских извештаја које користе интерни и екстерни корисници за доношење различитих пословних одлука.

ЗАКЉУЧАК

Информације које су садржене у финансијским извештајима представљају најзначајнији ресурс за доношење пословних одлука бројних интерних и екстерних корисника. Одлуке које доносе корисници финансијских извештаја имају двоструки значај: 1) унапређење пословања пословног ентитета и 2) унапређење пословања корисника финансијских информација. Због значаја одлука које корисници доносе на основу финансијских извештаја, пред управу пословног ентитета се поставља озбиљан задатак – састављање и презентовање квалитетних, односно, објективних и реалних (фер) финансијских извештаја.

Како би финансијски извештаји послужили сврси, они морају да садрже квалитетне и поуздане информације о финансијском положају, успешности и токовима готовине пословног ентитета, које омогућавају корисницима да донесу исправне пословне одлуке.

Потреба за унапређењем квалитета финансијског извештавања је у последње време у тренду. У процесу корпоративног управљања, од великог значаја је објављивање и транспарентност информација које су садржане у финансијским извештајима. Квалитетно финансијско извештавање има позитиван утицај на повећање сигурности у функционисању финансијских тржишта. Квалитетни финансијски извештаји су они који: 1) приказују истинито и објективно информације о финансијском положају, успешности и токовима готовине пословног ентитета, 2) који су транспарентни и 3) који не доводе у заблуду корисника приликом доношења пословних одлука. Квалитетно приказивање, признавање, мерење, вредновање и обелодањивање финансијских извештаја не може се одвијати без поштовања одређених кодификованих и стандардизованих правила и принципа.

У циљу обезбеђења квалитета финансијских извештаја, неопходно је да се уведе и одговарајући ниво надзора од стране ревизије. Успостављање одбора за ревизију даје могућност пословном ентитету да утиче на контролу и управљачки систем. Независна ревизија као надзорна функција финансијског извештавања има за циљ да корисницима пружи уверавање о реалности и објективности финансијских извештаја, а интерна ревизија да обезбеди и достави менаџменту анализе, процене, препоруке, савете и информације о испитаним пословним активностима. Надзирањем процеса финансијског извештавања обезбеђује кредибилитет и употребљивост информација,

намењених бројним корисницима. Квалитетно финансијско извештавање је основа доброг функционисања тржишне економије и јаког финансијског система.

ЛИТЕРАТУРА

- E.G. Flamhoiz/M.A.Diamond – D.T. Flamhoiz (1986), *Financial Accounting*, Macmillan Publishing Company, New York.
- Закон о рачуноводству и ревизији, Службени гласник РС. Бр. 46 (2006) и 111 (2009).
- Закон о привредним друштвима, Службени гласник РС. Бр. 36 (2011) и 99 (2011).
- Закон о тржишту капитала, Службени гласник РС. Бр. 31 (2011).
- Ј. Крстић, М. Јездимировић, Т. Ђукић, Финансијско рачуноводство, Економски факултет, Ниш, (2007).
- Mallin, Christine A. (2004), *Corporate Governance*, Oxford University Press.
- Међународни стандарди ревизије, превод са енглеског, СРРС, Београд, (2011).
- Међународни рачуноводствени стандарди, Службени гласник РС. Бр. 77 (2010).
- Међународни стандарди финансијског извештавања, Службени гласник РС. Бр. 77 (2010).
- Оквир за припремање и приказивање финансијских извештаја Службени гласник РС. Бр. 77 (2010).
- Radebaugh, L./Gray, S. (1997), *International Accounting and Multinational Enterprises*, 4/E, Waley.
- Roth J., Espersen D. (2003), *Internal Auditors Role in Corporate Governance*, The institute of Internal Auditors Research Foundation, IIA.
- Spencer Pickett КН Copyright (2005), *Основни приручник за интерну ревизију*, Published in 2005., by John Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester, West Sussex, England.
- Sowyer, L.B. Vinten, G.; The Manager and the Internal Auditor: Partners for Profit.
- William F. Messier, JR. od S.M. Mintz (1992), *Cases in Accounting Ethics and Professionalism*, 2. dopunjeno izdanje, New York, McGraw-Hill.
- [http:// www.nzica.com](http://www.nzica.com)
- [http:// www.nasba.org](http://www.nasba.org)

Marina Gavrilović, Auditing and Accounting Company “Auditing”, LLC, Vrnjačka Banja

FINANCIAL STATEMENTS AS A BASIS FOR DECISION MAKING – NORMATIVE AND QUALITATIVE ASPECTS

Summary

When making business decisions, the decision makers rely on financial statements, which are a major source of financial information. Financial statements are designed to provide relevant information about the financial position, performance, and cash flows of a business entity. To achieve this goal, it is essential that the financial statements be prepared in compliance with financial reporting regulations.

The information contained in financial statements is a prerequisite for rational

management of a business entity. Many users of the information contained in the financial statements rely on it when making business decisions. The way information is provided should be such as to ensure equal, timely, and rational access to the relevant information for the numerous users.

To ensure the quality of information contained in financial statements, which serves as a basis of decision making for a number of different users, it is necessary to provide a proper level of supervision in the financial reporting process, thus ensuring the credibility and usefulness of financial statements and, in turn, contributing to the reputation of the accounting profession in general. The credibility and usefulness of financial statements imply independence of auditors. The primary objective of external auditing is to provide the interested parties with a formal opinion regarding the accuracy and objectivity of financial statements through an auditor's report. The auditor's opinion enhances the credibility of financial statements by providing a high level of assurance that the information contained in the financial statements is reliable, which forms the basis for making various business decisions by both internal and external users.